

Vergaderjaar 2024–2025

27 830

Materieelprojecten

Nr. 458

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 29 januari 2025

De voortdurende oorlog in Oekraïne en de ontwikkelingen in het Midden-Oosten laten het toenemende belang zien van *Unmanned Aircraft Systems* (UAS), zoals drones, op het slagveld. Dit onderstreept automatisch ook het belang van *Combat Counter-UAS* (C-UAS) capaciteit voor de bestrijding van deze onbemenste systemen zoals drones in het moderne conflict.

Defensie versterkt daarom de capaciteiten ter ondersteuning van de zware infanteriebrigade (*Heavy Infantry Brigade*) en de middelzware infanteriebrigade (*Medium Infantry Brigade*) met mobiele anti-drone kanonsystemen. Daarnaast vraagt de NAVO Nederland om met prioriteit te investeren in zwaardere gevechtscapaciteiten voor het landoptreden, zoals grondgebonden lucht- en raketverdediging (*Surface Based Air and Missile Defence*, SBAMD) en *Land Manoeuvre formations*.¹

Met deze A/D-brief informeer ik uw Kamer over het project «Verwerving *Combat Counter-UAS*». Defensie kiest binnen de afspraken van het Defensie Materieelproces (DMP)² voor een gecombineerde A/D-brief.³ Deze versnelde procesgang creëert de mogelijkheid om na parlementaire behandeling van deze Kamerbrief nog in de eerste helft van 2025 de eerste financiële verplichtingen aan te gaan voor dit project. Daarmee versnelt Defensie de verwerving van deze systemen om vanaf 2028 over *Combat C-UAS* capaciteit te kunnen beschikken.

¹ Kamerstuk 28 676, nr. 472 van 8 november 2024

² Kamerstuk 27 830, nr. 431 van 23 april 2024

³ Kamerstuk 27 830, nr. 379 van 1 november 2022

Behoefte

Huidige capaciteit

De succesvolle inzet van onze militairen en het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht zijn sterk afhankelijk van bescherming tegen luchtdreigingen.⁴ Voor de verdediging tegen vijandelijke luchtdreigingen beschikt Defensie over gelaagde grondgebonden lucht- en raketverdediging, waaronder *Long Range Air Defence* (LRAD) en *Ballistic Missile Defence* capaciteit met het Patriot-wapensysteem voor de bestrijding van bijvoorbeeld kruisvluchtwapens. Ook verwerft Defensie momenteel *Medium Range Air Defence* (MRAD) en *Short Range Air Defence* (SHORAD) capaciteit met het project «Vervanging MRAD en SHORAD» voor de bestrijding van bijvoorbeeld vliegtuigen op middellange en korte afstand.⁵ De bestrijding van kleine en goedkope UAS is met deze specialistische capaciteiten echter niet doelmatig en doeltreffend. Defensie beschikt momenteel niet over een mobiele C-UAS capaciteit die de eenheden van de zware en middelzware infanteriebrigades kan beschermen tegen deze kleine en goedkope UAS. Daarom investeert Defensie in aanvullende capaciteiten voor luchtverdediging.

Nieuwe capaciteit

De snelle technologische ontwikkeling en proliferatie van kleine UAS zorgen ervoor dat het belang van een sterke luchtverdediging hiertegen toeneemt. Vanwege hun geringe omvang, het vermogen om stil te kunnen hangen, snel (kortstondig) te verplaatsen en relatief ongehinderd door het luchtruim te bewegen, is de trefkans met traditionele wapensystemen gering. Een gelaagde verdediging tegen de verschillende typen UAS is nodig om zo doeltreffend en doelmatig mogelijk het beoogde effect te bereiken met minimale nevenschade.

Het project «Verwerving *Combat Counter-UAS*» richt zich specifiek op de bestrijding van kleine UAS. De secundaire dreiging waar deze capaciteit tegen wordt ingezet zijn laagvliegende helikopters en vliegtuigen tot een afstand van vijf kilometer (*Very Short Range Air Defence*, VSHORAD). *Combat C-UAS* treedt in samenhang met andere luchtverdedigingseenheden of zelfstandig op. Deze capaciteit vergroot de mogelijkheid om eenheden, gebieden en vitale (militaire) infrastructuur zoals vliegbases en havens op een kosteneffectieve manier te beschermen tegen (zwermen) kleine UAS, *loitering munitions*⁶, zeer laagvliegende helikopters en vliegtuigen. *Combat C-UAS* capaciteit is daarmee randvoorwaardelijk voor het moderne mobiele gevecht in het hogere deel van het geweldsspectrum en draagt direct bij aan de bescherming van onze militairen. De capaciteit kenmerkt zich door grote mobiliteit, hoge mate van bescherming, interoperabiliteit en is 24 uur per dag en onder alle weersomstandigheden inzetbaar. Aanvullend bestrijden SHORAD (tot vijftien kilometer), MRAD (tot vijftig kilometer) en LRAD (vanaf vijftig

⁴ De luchtdreiging betreft bijvoorbeeld raketten, vliegtuigen, helikopters, drones en *loitering munitions* drones.

⁵ Kamerstuk 27 830, nr. 448 van 14 oktober 2024

⁶ *Loitering Munition* is geleide precisiemunitie die specifiek ontwikkeld is om na opdracht van een menselijke operator, over een grotere afstand (*Beyond Line Of Sight*), met een (holle) explosieve lading een doel aan te grijpen. Een kenmerkende eigenschap is dat het systeem gedurende een bepaalde tijd in de lucht kan «loiteren», letterlijk: «rondhangen».

kilometer) de grotere UAS.⁷ Samen vormen deze capaciteiten een integraal onderdeel van effectieve gelaagde luchtverdediging tegen verschillende typen UAS.

Kwalitatieve behoefte

Combat C-UAS eenheden moeten hun taak kunnen vervullen in de frontlinie en zij beschikken daarom over hoogmobiele gepantserde voertuigen. De benodigde sensoren en effectoren van *Combat* C-UAS zijn afgestemd op deze specifieke luchtdreiging. Hiernaast moet *Combat* C-UAS capaciteit beschikken over goed beveiligde draadloze communicatie, zodat de eenheden in de frontlinie mobiel, flexibel en snel kunnen optreden terwijl ook zelfstandige inzet zonder netwerk mogelijk blijft. Het project omvat de levering van *Combat* C-UAS kanonsystemen inclusief gepantserde rupsvoertuigen die het onderstel voor de kanonsystemen vormen, *command and control*⁸, simulatiemiddelen, munitie voor opleiden en trainen (O&T) en voor inzet, en logistieke ondersteuning⁹. De capaciteit treedt geïntegreerd op met de voorziene MRAD- en SHORAD-capaciteit en is tevens zelfstandig inzetbaar.

Kwantitatieve behoefte

Het project omvat 22 *Combat* C-UAS systemen en systemen voor *command and control*. Het aantal te verwerven systemen is bepaald op basis van de benodigde capaciteit voor de bescherming van de zware en middelzware infanteriebrigades. De manoeuvrebataljons¹⁰ van deze brigades worden beschermd door mobiele luchtverdedigingseenheden. Defensie gaat over in totaal vijf van deze eenheden beschikken waarbij iedere mobiele luchtverdedigingseenheid de beschikking heeft over vier *Combat* C-UAS systemen en meerdere SHORAD systemen. Deze mobiele eenheden treden op in samenhang met MRAD-capaciteit om de brigades te beschermen. Daarnaast zijn twee aanvullende *Combat* C-UAS systemen nodig voor O&T en als logistieke reserve. Door de geopolitieke ontwikkelingen en bij verdere groei van de krijgsmacht is het niet uitgesloten dat in de toekomst een grotere behoefte zal ontstaan dan tot nu toe is gekwantificeerd. In de contracten wordt daarom waar mogelijk optieruimte voor extra systemen opgenomen.

Verwervingsvoorbereiding

Defensie kiest voor het kanonsysteem Skyranger30 op het rupsvoertuig *Armoured Combat Support Vehicle* (ACSV). Op basis van het operatieconcept en uit het marktonderzoek is gebleken dat alleen deze oplossing voldoet aan de gestelde eisen voor de Nederlandse *Combat* C-UAS capaciteit. Deze systemen zijn «van de plank» (*Military off the Shelf*, MOTS) te verwerven. MOTS-verwerving biedt voordelen op het gebied van prijs en levertijd. Daarnaast kent het kanonsysteem Skyranger30 een

⁷ Naast luchtverdediging tegen UAS, richt *All Arms Air Defence* (AAAD) zich specifiek op de zelfbescherming tegen kleinere typen UAS tot 20 kg en 1.000 meter. Door eenheden en individuen uit te rusten met eenvoudige hulpmiddelen, zoals persoonsgebonden sensoren, kan een dronedreiging sneller worden onderkend en afgeslagen. Zo kunnen eenheden en individuen zich zelfstandig zonder tussenkomst van specialistische luchtverdedigingseenheden beschermen (Kamerstuk 27 830, nr. 456 van 19 december 2024).

⁸ De *command and control* is bedoeld voor de aansturing van de *Combat* C-UAS systemen.

⁹ Logistieke ondersteuning bestaat uit reservedelenpakketten, technische documentatie en software, reservedelenvoorziening gedurende de technische levensduur van de voertuigen, een deel van het onderhoud, specifiek gereedschap en technische kennis ten behoeve van de monteurs.

¹⁰ De zware infanteriebrigade beschikt na realisatie van de Defensienota 2024 over drie manoeuvre-eenheden, te weten een tankbataljon en twee pantserinfanteriebataljons, en de middelzware infanteriebrigade over twee pantserinfanteriebataljons.

groeïende gebruikersgroep van Europese partners. Op dit moment hebben Duitsland, Denemarken en Oostenrijk de Skyranger30 aangekocht. Hierdoor kan Defensie gedurende de levensduur voordelen behalen op de gebieden van interoperabiliteit door gezamenlijke training, opleidingen en kennisdeling en instandhoudingsvoordelen door reservedelenvoorziening en uitwisselbaarheid van munitie.

Dit project integreert diverse MOTS-componenten, zoals het kanonsysteem Skyranger30 en het rupsvoertuig ACSV binnen hetzelfde IT-netwerk¹¹ als bij het project «Vervanging MRAD en SHORAD». Omdat alleen deze deelsystemen technisch voldoen, doet Defensie een beroep op artikel 2.23 lid b¹² van de Aanbestedingswet op Defensie- en Veiligheidsgebied (ADV). Op grond hiervan kan de aanbestedende dienst de onderhandelingsprocedure zonder aankondiging toepassen en zodoende de componenten en integratiewerkzaamheden *single source* bij de desbetreffende leveranciers, Rheinmetall en Flensburger Fahrzeugbau, verwerven.

Uitwerking

Personeel

Defensie beschikt over voldoende projectcapaciteit om dit project uit te voeren. De nieuwe *Combat* C-UAS capaciteit wordt ingedeeld bij het Defensie Grondgebonden Luchtverdedigingscommando (DGLC) op de Luitenant-Generaal Bestkazerne in Vredepeel. Hiervoor breidt Defensie de komende jaren het DGLC uit met circa 125 arbeidsplaatsen. Defensie vergroot het personeelsbestand door bij de algemene wervingsinspanning meer militairen aan te nemen. Voor het DGLC werft Defensie over meerdere jaren personeel tot de instroom van de nieuwe systemen. De leverancier van het kanonsysteem Skyranger30 kan in de eerste jaren ondersteuning leveren voor onderhoud, waardoor er meer tijd is om schaars technisch personeel te werven en op te leiden. Daarnaast wordt de capaciteit voor rijopleidingen en opleidingen voor bedienaars en voertuigcommandanten vergroot.

Internationale samenwerking en interoperabiliteit

In lijn met de motie Paternotte/Van Campen¹³ weegt Defensie standaardisatie zwaarder mee bij de aanschaf van militair materieel. Tegen de achtergrond van de verslechterde veiligheidssituatie en het toenemende belang van UAS in conflicten verwerven meerdere Europese landen *Combat* C-UAS systemen. Binnen dit project streeft Defensie naar een hoge mate van interoperabiliteit en samenwerking met Europese partners, waaronder Duitsland. Uitwisselbaarheid van munitie met krijgsmachten van bondgenoten vereenvoudigt de logistieke bevoorradingsprocessen tijdens inzet en vergroot daarmee de effectiviteit van de inzet. Een *Combat* C-UAS kanonsysteem Skyranger30 met een groeiende gebruikersgroep kent voordelen voor instandhouding en reservedelenvoorziening. Daarnaast bevordert dit de interoperabiliteit, faciliteert het tijdige levering

¹¹ Het IT-netwerk bestaat uit vuurleidingssystemen en commandovoeringssystemen. Het vuurleidingssysteem met de doelbestrijdings-IT verbindt met een beveiligde verbinding de sensoren en lanceersystemen van *Combat* C-UAS met de MRAD en SHORAD-eenheden. Het commandovoeringssysteem is gescheiden van het vuurleidingssysteem en maakt gebruik van IT-middelen die Defensie al gebruikt voor het landoptreden.

¹² Artikel 2.23 lid b van de ADV bepaalt dat de aanbestedende dienst de onderhandelingsprocedure zonder aankondiging kan toepassen indien: «de opdracht om technische redenen of om redenen van bescherming van uitsluitende rechten slechts aan een bepaalde ondernemer kan worden toevertrouwd.»

¹³ Kamerstuk 21 501-20, nr. 2046 van 19 maart 2024

en verlaagt het de prijs-per-stuk. Het rupsvoertuig ACSV is reeds gekocht door Noorwegen, en bovendien koopt Nederland dit rupsvoertuig ook voor de SHORAD-capaciteit. Dit vergroot daarmee ook de interoperabiliteit van eenheden binnen de Nederlandse krijgsmacht.

Digitale interoperabiliteit met bondgenoten wordt gewaarborgd door gebruik te maken van de bestaande NAVO-protocollen. Het hanteren van eenzelfde *command and control*-architectuur voor de *Combat C-UAS* en de MRAD- en SHORAD-capaciteit faciliteert genetwerkt optreden tussen de mobiele luchtverdedigingseenheden, waardoor de systemen gezamenlijk bijdragen aan de gelaagde luchtverdediging van de NAVO.

Met dit project geeft Defensie invulling aan de motie-Koekkoek/Boswijk¹⁴ over het belang van Europese strategische autonomie bij de keuze van luchtverdedigingssystemen en de motie-Paternotte/Dassen¹⁵ over het belang van versterking van een gezamenlijke, geïntegreerde Europese luchtverdediging.

Industriële participatie

Voor dit project verkent het Ministerie van Economische Zaken met de leveranciers hoe industriële participatie een bijdrage kan leveren aan de versterking van kennis, capaciteiten en ervaring van de Nederlandse industrie bij de prioritaire technologiegebieden van Defensie. Naar aanleiding daarvan stellen de leveranciers een plan op om op verschillende gebieden samen te werken met de Nederlandse industrie en kennisinstellingen. Over de resultaten van het industrieel participatiebeleid wordt uw Kamer tweejaarlijks geïnformeerd.¹⁶

Innovatie

Het concept van gelaagde lucht- en raketverdediging is schaalbaar, waardoor deze nieuwe capaciteit flexibel en modulair kan worden aangepast voor verschillende soorten inzet. Dit omvat bijvoorbeeld de verdediging van eigen operationele eenheden en die van bondgenoten, maar ook van vitale (militaire) infrastructuur. De robuuste centrale IT-ruggengraat integreert een groot deel van de gelaagde lucht- en raketverdediging, waaronder *Combat C-UAS*, naadloos. Ook biedt de open IT-architectuur mogelijkheden voor uitbreiding met toekomstige wapensystemen zoals de *High Energy Laser*.

Duurzaamheid

Het project voorziet in uitgebreide mogelijkheden voor simulatie. Onze militairen kunnen daarmee realistisch (*embedded*) trainen in het wapensysteem zelf. Tevens schaft Defensie systemen aan voor simulatie in de klas. Intensief gebruik van simulatie, in combinatie met operationeel gebruik van de fysieke omgeving, om het luchtverdedigingspersoneel op te leiden en te trainen is cruciaal voor de operationele gereedheid van eenheden, en draagt ook bij aan de beperking van de milieubelasting.

Doeltreffendheid en doelmatigheid

Met de uitvoering van dit project geeft Defensie, onder verwijzing naar art. 3.1 van de Comptabiliteitswet 2016, invulling aan doeltreffendheid en doelmatigheid.

¹⁴ Kamerstuk 36 200 X, nr. 46 van 22 november 2022

¹⁵ Kamerstuk 21 501-02, nr. 2883 van 18 april 2024

¹⁶ Rapportage Industrieel Participatiebeleid, Kamerstuk 26 231, nr. 36 van 18 december 2023

- Doeltreffendheid: de verwerving van *Combat C-UAS* capaciteit past in het concept van gelaagde lucht- en raketverdediging. De capaciteit om de groeiende dreiging van vliegende platforms (helikopters, vliegtuigen, of UAS) te kunnen uitschakelen, is essentieel voor de veiligheid van onze militairen en de bescherming van de vitale (militaire) infrastructuur. Defensie versterkt en vergroot de eigen luchtverdedigingscapaciteit significant met de uitvoering van dit project. Daarmee geeft Nederland verdere invulling aan de behoeften van de NAVO.
- Doelmatigheid: de verwerving van *Combat C-UAS* capaciteit is doelmatig omdat het kanonsysteem Skyranger30 capaciteit koppelvlakken biedt met Europese (NAVO-)partners in de gebruikersgroep van deze systemen. Meerdere landen gaan deze systemen gebruiken, waardoor schaalvoordelen ontstaan op het gebied van onderhoud en reserveonderdelenvoorziening. Daarnaast zorgt Defensie met de aanschaf van het rupsvoertuig ACSV dat zowel de *Combat C-UAS* capaciteit als de SHORAD-capaciteit hetzelfde onderstel krijgen. Gebruik van hetzelfde onderstel bevordert familievorming van materieel binnen Defensie en vereenvoudigt de instandhouding. Defensie zal bepaalde componenten snel verwerven. Doordat Defensie deze componenten direct aanschaf, kunnen productieslots worden gereserveerd. Dit leidt tot kortere levertijden en mogelijk lagere kosten.

Gerelateerde projecten

Het project «Verwerving *Combat Counter-UAS*» heeft een relatie met een aantal lopende projecten:

- «Vervanging MRAD en SHORAD-capaciteit»: *Combat C-UAS* maakt gebruik van dezelfde *command and control*-architectuur als MRAD en SHORAD en hetzelfde onderstel als SHORAD. De *Combat C-UAS* neemt deze configuratie over en wijkt alleen af waar absoluut noodzakelijk.
- Het programma Foxtrot realiseert de modernisering en vervanging van tactische communicatiemiddelen en de daaraan verbonden IT-infrastructuur.¹⁷ Foxtrot schaft onder andere radio's aan die worden gebruikt in de *Combat C-UAS* systemen voor de ondersteunende verbindingen (commandovoerings-IT) waarmee de eenheden onderling kunnen communiceren.

Projectrisico's

Voor het project is een risicobeoordeling gemaakt en zijn beheersmaatregelen getroffen. Binnen de projectbegroting is een risicoreservering opgenomen om de onderkende risico's te dragen. Een risico betreft knelpunten in de planning. Het project is afhankelijk van leveringen van de diverse componenten, waaronder het ACSV-rupsvoertuig, het kanonsysteem Skyranger30 en de door Defensie aangeleverde *Government Furnished Equipment* (GFE). Het risico bestaat dat knelpunten in de planning ontstaan wanneer deze componenten niet tijdig kunnen worden geleverd. Defensie beperkt het risico door nauwe afstemming met de leveranciers van de gerelateerde componenten en zorgvuldige communicatie met de leverancier van de systeemintegratie. Het risico dat GFE-artikelen niet tijdig leverbaar zijn, wordt verkleind doordat Defensie dergelijke artikelen al in gebruik heeft of vervangende artikelen aanlevert.

Een ander risico heeft betrekking op de implementatie van de verschillende IT-systemen. Omdat IT-systemen van twee verschillende leveranciers (JIVC voor de door Defensie gevoerde commandovoerings-IT en de leverancier voor de doelbestrijdings-IT) in dezelfde voertuigen worden

¹⁷ Kamerstuk 27 830, nr. 439 van 22 mei 2024

geïnstalleerd, ontstaan risico's met betrekking tot ruimte, interferentie (verstoringen door overlappende frequenties) en tijdsafhankelijkheden. Het risico wordt beperkt door nauw contact tussen Defensie en de leveranciers.

Financiën

Het budget van het project «Verwerving *Combat Counter-UAS*» bedraagt € 1.307,1 miljoen (prijspeil 2024). Deze investering komt in de periode 2025 tot en met 2029 ten laste van het investeringsbudget van Defensie. De commercieel vertrouwelijke bijlage¹⁸ bevat nadere financiële informatie, omdat openbaarmaking de onderhandelingspositie van Defensie schaadt.

Planning

Defensie is voornemens na parlementaire behandeling van deze A/D-brief verplichtingen aan te gaan. De eerste contractondertekeningen in eerste helft van 2025 zijn randvoorwaardelijk voor snelle verwerving van componenten, zoals het rupsvoertuig ACSV, de munitie en IT-middelen. Indien Defensie deze componenten spoedig kan aanschaffen en daarmee productieslots kan reserveren, leidt dit tot kortere levertijden en mogelijk lagere kosten. Hiermee geeft Defensie tevens gedeeltelijk invulling aan de motie-Dassen¹⁹ over oplossingen om levertijden van luchtverdedigingscapaciteiten te verkorten en productiecapaciteit op te voeren. Deze aanpak maakt levering van de eerste systemen in 2028 mogelijk en stroomlijnt het daaropvolgende leverschema. Defensie beoogt het project in 2029 af te ronden.

Vooruitblik

Defensie zet voor de verwerving van de *Combat C-UAS* in op een versnelling door een uitzondering op de ADV en een gecombineerde A/D-brief. Dit is om zo snel mogelijk te kunnen beschikken over deze essentiële capaciteit, waarvoor geen alternatieven beschikbaar zijn.

Na parlementaire behandeling van de A/D-brief wordt uw Kamer via het Defensie-projectenoverzicht (DPO) en de begroting van het Defensiematerieelbegrotingsfonds (DMF) geïnformeerd over de voortgang van dit project.

De Staatssecretaris van Defensie,
G.P. Tuinman

¹⁸ Ter vertrouwelijke inzage gelegd, alleen voor de leden, bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer

¹⁹ Kamerstuk 21 501-02, nr. 2884 van 18 april 2024